
La revista «Teatralia» com a plataforma noucentista

per Enric Serra i Casals

La revista «Teatralia» (1908-1910), una de les publicacions teatrals destacades de la primera dècada del segle, va permetre que alguns dels autors estretament vinculats al noucentisme difonguessin tant determinats punts de vista sobre el teatre com algunes de les seves produccions literàries. Ara per ara aquestes qüestions només es coneixen parcialment. En realitat, s'ha prestat atenció únicament a la col·laboració de caire teòric dels noucentistes a la revista de la primera etapa de la publicació¹ —quan n'era director Rafel Marquina—, i s'ha oblidat que «Teatralia» va tenir una segona etapa (no la distingien clarament, per exemple, Tasis i Torrent a la *Història de la premsa catalana*), sota la direcció de Joan Molins i Filbà, en què els escriptors més destacats del noucentisme es van servir de la revista com a plataforma per a publicar alguns treballs en prosa i en vers.

L'objectiu d'aquest article és fer un breu comentari a la participació noucentista al llarg de les dues etapes de «Teatralia» i recollir en apèndix les principals col·laboracions literàries que aquells autors hi van publicar.

Primera etapa de «Teatralia»

«Teatralia» va tenir una primera etapa que cal situar entre el primer número (15-x-1908) i el número 29 (29-v-1909). El propietari de la revista era Joan Molins i Filbà i la va dirigir, al llarg d'aquell període, Rafel Marquina. Com és sabut, la «Teatralia» de Marquina va néixer íntimament lligada a la Nova Empresa del Teatre

1. Vid. Enric GALLÉN, *El teatre*, dins *Història de la literatura catalana*, vol. 8 (Barcelona, Ariel, 1986).

Català d'Adrià Gual, companyia que s'instal·lava de manera estable al Teatre Novetats la temporada 1908-1909.²

Rafel Marquina va comptar des del primer moment amb la participació dels joves noucentistes. Així, per exemple, havia adreçat un escrit al seu amic Josep Maria López-Picó, l'estiu de 1908, comunicant-li el projecte:

«Teatralia» ve a lluitar desesperadament en pro d'un teatre català, serio y fort, modern. Combatrem contra totes les neulades y totes les patums. El primer número —bastant doctrinal— tot això, naturalment, está bastant disimulat. Ya te l'enviaré y tú veuràs. Espero ab fruicio que comencin les temporades perque allavors podrè lluytar mellor. Tinch també grans desitjos de que poguem reanudar la nostra delitosa vida d'hivern, més ara que'm sembla que la farém més units.»

Josep Maria López-Picó, que un any abans —en respondre l'enquesta sobre el Teatre Municipal promoguda per Xènius a «La Veu de Catalunya»— havia mostrat poc interès pel gènere teatral, va modificar la seva actitud respecte al teatre al llarg de 1908. Al moment d'aparèixer «Teatralia» exercia de crític teatral a «La Catalunya», des d'on no regatejava elogis a les obres representades per la Nova Empresa del Teatre Català. I al quart número de «Teatralia» dedicava un article al *Somni d'una nit d'estiu* de William Shakespeare,³ estrenada en la inauguració de la temporada de la companyia de Gual. Josep Carner, traductor de l'obra a la «Biblioteca Popular dels Grans Mestres», ja hi havia dedicat un article al tercer número de la revista.⁴

L'escrit de López-Picó sobre l'estrena del *Somni* considerava el fet una «Iniciació de nostre ciutadania en una era de gracia» i valorava el paper de l'obra com a escola de costums, com a element d'elevació i dignificació de la societat catalana. Així, preguntava al burgès que sortia de veure-la i que «se sentia un altre»:

«¿Cóm es això, dilecte burgès, cóm es això que avuy caminas tan callat sense atabalar a la teva muller ab una inútil y tonta xerrameca? ¿cóm es que si acàs ets ardit d'insinuar una conversa ho fas blanament, sense contraure la faç en estranys visatges o sorollosos rialles grasses? ¿cóm es que avuy tens esment de que la nit es una cosa adorable, y mires els estels y't sembla que la teva ànima sigui com un espill en el qual els estels s'hi reflecten y frissen, canten y desmayen...?»

López-Picó considerava, al capdavant, que la «Poesia» tenia poder per a redimir la societat del seu prosaisme:

«...Per sempre més estàs redimit... Poesía ennoblirà'l teu viure y dignificarà'l teu treball, que ja en tots els recons de la teva maisó florirán versos y fins en el més obscur recondet de la teva botiga y fins en el més fosch misteri del teu escriptori florirà l'armonía d'un vers...»

La traducció i la representació del *Somni*, en realitat, havien estat les primeres concrecions del vot carnerià per un teatre poètic, que diversos autors ja havien secundat al llarg de 1908 i que va tenir acollida especial a les planes de la revista. Perquè ja al primer número «Teatralia» es va referir a la «poixança renovadora»

2. Com el mateix Gual explicava a les seves memòries, entre els acords de la seva empresa hi havia «la publicació d'una revista que dirigida per l'amic R. Marquina, amb el títol de "Teatralia", seria el portaveu de la casa» (Adrià GUAL, *Mitja vida de teatre. Memòries*, Barcelona, Ed. Aedos, 1960, p. 218).

3. *Després del «Somni»*, núm. 4 (30-X-1908), ps. 104-105.

4. *Del «Somni d'una nit d'estiu»*, núm. 3 (1-X-1908), ps. 77-81.

entre els joves «en lo que's refereix al teatre poètic». I, com és sabut, un article de Josep Morató al número 4 de la revista⁵ era el precedent immediat de la cèlebre enquesta que «Teatralia» llançava en números posteriors sobre aquella qüestió «entre els autors y crítics dramàtics y joves reformadors de Catalunya».

El sector noucentista va participar, com se sap, en aquella enquesta.⁶ Cal destacar que la col·laboració responia a una posició conjunta del grup Cal·ligueneia de Josep Carner, constituït el 1907 i que aplegava, principalment, els següents autors: Josep Carner, Josep Maria López-Picó, Jaume Bofill i Mates, Francesc Sitjà, Emili Vallès, Manuel Reventós i Josep Martí i Sàbat. La presa de posició dels cal·ligueneics (o «suscitadors de bellesa») a «Teatralia» sobre la qüestió del teatre en vers, que sintetitzava l'ideari estètic i civilitzador del grup, s'ha de considerar, probablement, l'activitat amb més ressò públic de Cal·ligueneia —grup a hores d'ara molt poc conegut— al llarg de la seva existència, que no devia anar gaire més enllà de 1909. Així, «Teatralia» oferia conjuntament els punts de vista dels membres de Cal·ligueneia (sota la rúbrica *Opinions caligeneiques*) i els encapçalava d'unes paraules que presentaven concisament el grup peripatètic carnerià, que tenia com a punt de reunió el passeig de Gràcia:

«L'escola caligeneica que's reuneix cada día de 12 1/2 a 1 1/2 en son hostatge social (Passeig de Gracia, entre Roda y Aragón), ha correspost ben amablement a la nostra enquesta, enviant casi tots els seus membres opinions ben interessants del teatre en vers, que ells voldrien caligeneic.»

Els membres de Cal·ligueneia coincidien, malgrat algun lleu recel, a defensar unànimement el teatre en vers, des de la premissa que el teatre era, com deia Sitjà, «una de les primeres fonts d'educació» o que havia de ser, segons López-Picó, «magisteri de la Ciutat». El teatre poètic era concebut, doncs, com un poderós agent civilitzador, de refinament, redemptor de tota grolleria i alhora ennoblidor del llenguatge. Cal destacar que Josep Carner acabava el seu article posant la primera pedra del que havia de ser la iniciativa de l'homenatge a Àngel Guimerà, que un temps més tard Ramon Vinyes havia de proposar des d'«El Poble Català» amb el suport posterior dels joves noucentistes:

«Al acabar, deixeu-me qu'expressi un desitj. L'aspiració gayrebé universal que sent la nostra joventut d'un teatre en vers, ¿no podria manifestarse en forma d'un homenatge a nostre Àngel Guimerà, qui comensà el teatre en vers, qui exterminà el teatre en redolins?»

Justament amb motiu de la proposta de l'homenatge a Guimerà, alguns dels membres de Cal·ligueneia van tornar a participar a «Teatralia» —que havia obert les seves planes als qui s'hi volguessin adherir— considerant-ho un deute de la joventut noucentista, que creien que havia de ser capdavantera en l'organització. Els cal·ligueneics que ho van fer van ser Francesc Sitjà, Jaume Bofill, Emili Vallès —que ja havia fet alguna col·laboració musical a la revista— i Josep Maria López-

5. *Sobre teatre en vers*, ps. 99-102.

6. *Enquesta sobre'l teatre en vers, Opinions caligeneiques*, núm. 6 (30-XI-1908), ps. 169-178: M. RAVENTÓS, Francesc SITJÀ y PINEDA, Emili VALLÈS, J.M. LÓPEZ-PICÓ, GUERAU DE LIOST, Joseph Martí y SÀBAT i Joseph CARNER. Hi van respondre, a més, Enrique Díez-CANEDO, Ramon VINYES, Federico GARCIA SANCHIZ, P. PRAT GABALLÍ, Apelles MESTRES (*Enquesta sobre'l teatre en vers*, núm. 5, 15-XI-1908), ps. 167-168); Antoni MARTORELL i PANYELLES, Lluís G. PLA (núm. 9, ps. 250-253); Joseph MASSÓ y VENTÓS, Jaume LLOBERA y TORT, Ll. BERTRAN (núm. 15, ps. 346-348).

Picó.⁷ Simultàniament, els joves noucentistes se sumaven a la iniciativa de l'homenatge des del diari de la Lliga.⁸ Alguns d'ells, d'altra banda, participaven de manera activa en les comissions de l'homenatge, constituïdes a mitjan març de 1909: Josep Carner formava part de la comissió executiva i Josep Maria López-Picó de la literària, que va propagar arreu de Catalunya el sentit de l'homenatge a Guimerà. Els joves noucentistes, finalment, prenen part de manera destacada en un dels actes de l'homenatge, celebrat el 23 de maig de 1909: la vetllada dels poetes joves al Saló de Cent: López-Picó hi llegia un parlament inicial, Manuel Reventós un text de Sitjà i Pineda i Josep Carner i Jaume Bofill i Mates dos sonets d'homenatge (que rescatem de l'oblit en nota).⁹ També es van llegir en l'acte un llarg escrit d'Eugeni d'Ors i col·laboracions d'altres joves, alguns procedents de l'esquerra. «Teatralia» es va fer ressò d'aquell fet en l'ampli desplegament informatiu que va fer arran de l'homenatge.¹⁰

Segona etapa de «Teatralia»

«Teatralia» va encetar una nova etapa quan Joan Molins i Filbà, propietari de la revista, va passar a ser-ne el director, a partir del número 30 (15-vi-1909). Un dels objectius de Joan Molins era relançar «Teatralia», i va comptar des del començament amb la col·laboració i el suport de diversos autors. Així ho expressava al número 31:

«Ab motiu de la baixa del Director de nostre amich R. Marquina, hem rebut algunes cartes y no poques visites, unes y altres de distingits escriptors catalans, oferintnos llur incondicional apoi en be de nostra Revista [...]

»Avuy per avuy no podem encara reformar nostra redacció millorantla ab elements tant prestigiosos com els que s'ens han ofert, ja que «TEATRÀLIA» ha passat a ser quinzenal, disminuint el text al acabar la temporada nostres empreses més importants de teatre català; tot lo qual impossibilitaria l'implantació de noves reformes [...]

»Esperem a Setembre, època de transició pera l'escena catalana, en que nostres empreses teatrals desperten de la somnolencia momentània qu'aporta en si la xafogor estival... Llavors l'amable concurs de tants companys nostres serà acullit ab entussiasme. Y tot siga per la teatralitat de Catalunya!» (*Informació*, 1-vii-1909).

7. *Homenatge a Guimerà* (núm. 19, 20-iii-1909): Francesc SITJA Y PINEDA, *Guimerà* (p. 403) i sota la rúbrica *Intervenció del Noucentisme en l'homenatge a Mestre Guimerà*, hi col·laboraven GUERAU DE LIOST, Emili VALLÈS, J.M. LÓPEZ-PICÓ i també Vicens SOLÉ i Jaume MARTÍ.

8. A «La Veu» es publicaven: Josep CARNER, «La porpra d'en Guimerà» (9-iii-1909); Josep Maria LÓPEZ-PICÓ, «Pare Guimerà» (12-iii-1909); Francesc SITJA i PINEDA, «Per l'homenatge a n'en Guimerà» (19-iii-1909); Emili VALLÈS, «Mestre Guimerà» (26-iii-1909), etc.

9. Vegeu «La Veu de Catalunya» (25-v-1909) *Homenatge a Guimerà. La vetllada dels poetes joves*. Reproduïm els poemes de Josep Carner i Jaume Bofill i Mates:

«A Guimerà» (Josep Carner):

«Demunt la esquerpa cima dels penyals / una volença t'hi lliga inhumana, / perque has dat a la parla catalana / el foch arrebacat als immortals. / Pugna la teva raça en els fondals / y que sa angoixa diguis t'encomana, / y el clamoreig vivent de nostres mals / s'ha mudat en gloria sobirana! / Rosega tes entranyes un voltò / perquè una profecia de grandesa / vagi naixent de ton sagrat dolò. / Mes ja l'auguri ha il·luminat ton rostre; / quan ta cadena rodará malmesa / lliure serà tota la terra nostra.» //

Colaborant en l'homenatge de Catalunya a D. Angel Guimerà (Jaume Bofill i Mates, 21-v-1909):

«¡Oh tú, la del mantell barrocamment inflat / com una vela qui a l'oreig de nou se dona, / munifica y turgent com una gran matrona / dins una cornucòpia s'ufana ton retrat. / Dins una cornucòpia qui ostenta la corona / aixoplugada pel noctàmbul rat-penat. / El corn-de-l'abundancia qui vessa ton esclat, / proclama l'impertèrrit avens de Barcelona. / Avuy, ab un hieràtic redressament de bras, / exaltes una palma per sobre'ls llunyadars / de les teulades qui debaten roba neta. / Y un petit àngel nú, com arc-de-Sant-Martí, / desplega una llegenda, escrita en pergami, / qui diu, en lletres d'or: "A. Guimerà. Poeta."»

10. *Festa al saló de cent*, núm. 29 (29-v-1909).

Fins al número 35 (1-IX-1909) la revista esdevenia quinzenal i reduïa el nombre de planes. Però ja en aquell número s'exposaven clarament les reformes que havia d'experimentar: s'afirmava que la revista doblaria el format, que tindria 8 planes de text més 4 de cobertes i 32 de fullat. I que:

«Elements valiosíssims, entre distingits escriptors, millorarán nostre Redacció y col·laborarán en la Revista firmes reconegudíssimes.» (*Importants reformes*)

Al número 37 (18-IX-1909), finalment, «Teatralia» apareixia visiblement transformada. Se'n feien càrrec, sobretot, Josep Ferran i Torras (que hi signava J.F.T, «Baldani» o «Fontana»), Josep Farran i Mayoral (que hi signava amb el seu nom o, sobretot, amb el pseudònim «Complexus») o el mateix director, Joan Molins (que hi signava amb el seu nom o amb els pseudònims «Petronio» i «Julio Manns»), a més d'altres col·laboradors (U. Pala, Ll. Carol, Vicenç Caldés Arús, que solia signar-hi «Puck», etc.). Alguns membres de Cal·ligueneia devien oferir la col·laboració a Joan Molins, ja que tenien entrada a la revista des del primer moment, per bé que sense cap mena de regularitat i no pas de manera assídua. Van col·laborar-hi, sobretot, Josep Carner, Josep Maria López-Picó, Jaume Bofill i Mates i Francesc Sitjà i Pineda.

La «Teatralia» de Joan Molins volia ser una resposta a la crisi que vivia el teatre català en aquell moment. El seu objectiu era sensibilitzar els diferents sectors del món teatral a fi de dignificar i enlairar a manifestació plenament artística el teatre català. Així, combatia la mesquinesa i el mercantilisme dels empresaris o els interessos poc elevats del públic, els autors i la crítica. I es preocupava de manera remarcable, combatent toa mena de dilentantisme, pels aspectes formatius dels actors catalans (amb seccions com *Lo que ha de llegir l'artista dramàtic* o les entrevistes *Com estudien els actors catalans*, etc.). En relació amb aquest aspecte cal consignar que la revista es va adherir a la iniciativa d'Eugeni d'Ors per una borsa d'estudis a Margarida Xirgu.¹¹

Per bé que en l'etapa de Joan Molins la revista va continuar la línia de suport a Adrià Gual i la seva empresa, establerta aquella temporada al Romea (cal destacar, per exemple, que es va organitzar un concurs teatral en col·laboració, o que la revista demanava formalment a Gual la represa del cicle de conferències a Novetats de la fi de 1908), «Teatralia» es va desmarcar ja molt clarament de les campanyes pel teatre en vers menades un any abans, perquè no el consideraven gens apropiat com a resposta a la precària situació del teatre català. Així, «Teatralia» va mantenir sobre aquella qüestió una polèmica amb Rafel Marquina, que exercia de crític a «La Publicidad». «Baldani» responia a un posicionament previ de Marquina pel teatre en vers afirmant:

«Aristocràtics y fogosos amics poetes qui sou en l'avençada; es ben definit el vostre noble propòsit d'enriquir la nostra dramàtica ab una modernitat novíssima.

»Èmprò, perdoneu la brutal franquesa de la interrogació que vaig a fer: es que va de sèrio o bé entreteniú l'aburriment de la vostra vida artística jogant a revolucions literàries? [...] ¿Voleu salvar, d'un salt, l'ample abim que hi ha entre les manifestacions de la rusticitat catalana y les que son flor selecte d'un jardí cultivat?»¹²

11. XENIUS, *Una borsa nacional de viatge pera Marguerida Xirgu* (febrer de 1910). La revista ho va fer en uns termes que van motivar un aclariment d'Eugeni d'Ors (Vegeu PUCK, *Cròniques lleugeres* (*Una acció pràctica*), núm. 60, 26-II-1910, p. 283 i XENIUS, *Llettra desclosa*, núm. 61, 5-III-1910, p. 295).

12. *Divaguem...* (*Cròniques lleugeres*), núm. 42 (23-X-1909). Marquina hi responia des de «La Publicidad» (4-XI-1909). «Baldani» comentava la posició de Marquina a les *Cròniques lleugeres* del núm. 45 (13-XI-1909). I insistia sobre el tema a les *Cròniques lleugeres* (*El vers en boca dels nostres actors*) del núm. 46 (20-XI-1909).

La revista de Joan Molins es va anar desviant dels seus objectius i va emprendre un camí irreversible moguda per un immediat afany mercantilista: així, gradualment es va anar castellanitzant (al núm. 49, 11-XII-1909, resolvia que el fulletó oferiria obres catalanes traduïdes al castellà), no sense rebre algunes crítiques, com per exemple la del seu confrare «De Tots Colors». I, simultàniament, buscava nous mercats potenciant una línia d'apropament als espectacles de «*music-hall*», línia que havia d'anar guanyant terreny progressivament sota l'impuls directe de Joan Molins, que solia signar les ressenyes dels espectacles de cafè-concert i fins alguns poemes dedicats a les cupletistes. El mateix director afirmava, al número 73:

«*Entendemos que, pues la predilección del gran público muestra actualmente su preferencia por este género desenvuelto, debemos asimismo corresponderle.*»

Al mateix número la revista anunciava obertament les reformes¹³ en la línia que hem suggerit (afirmava que es tenia el «convenciment de que redactar una publicació en català es perdre el temps») i des del número següent la revista s'anomenava ja «*Revista decenal ilustrada de teatros y music-halls*». Finalment, al núm. 77 (10-VII-1910) «*Teatralia*» anunciava la fusió amb la revista «*Flirt*», de Carlos Zanni.

Com i quina va ser la col·laboració dels principals autors noucentistes (Josep Carner, Josep Maria López-Picó i Jaume Bofill i Mates) a la segona etapa de «*Teatralia*»? Les col·laboracions van ser les següents:

Josep Carner

Josep CARNER, «La aventura del doctor Nataniel» (*Histories pel thè*), núm. 37 (18-IX-1909), ps. 5-8.

Josep CARNER, «La confessió d'una dona hermosa», núm. 38 (25-IX-1909), ps. 19-20.

Josep CARNER, «La crinera de foc» (*Histories pel thè*), núm. 44 (6-XI-1909), ps. 89-91.

Josep CARNER, «Els dos Pepets» (*Histories pel thè*), núm. 50 (18-XII-1909), ps. 161-162.

Josep CARNER, «Parsifal», núm. 64 (26-III-1910), p. 344.

Josep Maria López-Picó

J.M. LÓPEZ-PICÓ, «Comiat d'un flirt», núm. 40 (9-X-1909), p. 40.

J.M. LÓPEZ-PICÓ, «Dona sense amor», núm. 44 (6-XI-1909), p. 88.

J.M. LÓPEZ-PICÓ, «Jo fora'l fill del rey...», núm. 47 (27-XI-1909), p. 128.

J.M. LÓPEZ-PICÓ, «Madona, es endebades», núm. 50 (18-XII-1909), p. 163.

J.M. LÓPEZ-PICÓ, (trad.), *Un fragment de «Chantecler»*, núm. 59 (19-II-1910), ps. 272-273.

J.M. LÓPEZ-PICÓ, «Després de l'encisament de Brunilda», núm. 64 (26-III-1910), p. 342.

J.M. LÓPEZ-PICÓ, «Salomè», núm. 68 (23-IV-1910), p. 394.

13. Joan MOLINS, *A tothom* (28-V-1910), p. 447.

GUERAU DE LIOST, «Autumnal», «Repressalia», núm. 71 (14-v-1910), p. 430.
GUERAU DE LIOST, «A una casada, bruna», núm. 73 (28-v-1910).

Cal destacar, en primer lloc, que algunes de les col·laboracions noucentistes a «Teatralia» es produïen en relació directa amb diversos esdeveniments de la temporada teatral. D'una banda, López-Picó publicava a la revista la traducció d'un fragment de *Chantecler* de Rostand, obra acabada d'estrenar a París que aixecava una gran expectació a França i a l'estranger i que es va arribar a representar a Barcelona a la primavera de 1910. «Teatralia», que ja havia començat a parlar de *Chantecler* uns quants números abans, publicava un extraordinari sobre aquella obra —el número 59— en el qual apareixia la traducció de López-Picó. En aquell mateix número, «Puck» dedicava les *Cròniques lleugeres*¹⁴ a *Chantecler*, contraposant la gran acollida que havia rebut l'obra a la situació crítica del teatre català. I Lluís Via analitzava la personalitat de Rostand,¹⁵ el qual tenia per un «verbalista», per bé que creia que es podia considerar prou «poeta». Via carregava, així, directament contra Eugeni d'Ors, que en una glossa recent havia mostrat les seves reticències cap a Rostand i *Chantecler*, havia qualificat l'autor (que veia mancat d'originalitat, poc profund, poc refinat, etc.) de «semi-poeta» i li havia atorgat tan sols un valor d'«utilitat pública».¹⁶ Al mateix número A. Albert Torrellas traduïa un poema de Rostand¹⁷ i més endavant Francesc Sitjà havia de reproduir a «Teatralia» un poema de Rosemonde Gerard, dona de Rostand.¹⁸

Un altre dels treballs literaris de López-Picó a «Teatralia» («Salomé») era en relació estreta amb la vida teatral barcelonina, ja que, com es podia llegir a la revista, en aquell moment «coincidia la febra de *Chantecler* a tot el món ab la nostra febreta de *Salomé*». En efecte, en aquell moment al Principal es representava l'obra d'Oscar Wilde, amb interpretació destacada de Margarida Xirgu (i aquella mateixa temporada s'estrenava la *Salomé* de Richard Strauss al Liceu). El poema de López-Picó va coincidir amb l'aparició de la traducció castellana de *Salomé*, a càrrec de Joan Pérez-Jorba, al fulletó de la revista.

L'altre esdeveniment teatral que va motivar les col·laboracions literàries —entre altres— del sector noucentista va ser l'agosarat projecte, insòlit fins aleshores, de representar al Liceu la Tetralogia de Wagner. «Teatralia» hi dedicava tot el número 64 (26-III-1910), amb comentaris extensos sobre l'argument de l'obra, una entrevista a Joaquim Pena i diverses opinions de músics i crítics musicals. Per bé que, com deia Marfany, el wagnerisme va ser un fenomen essencialment modernista i «els noucentistes ja van ser molt poc wagnerians, o no gens»,¹⁹ autors com Josep Carner —que ja havia escrit anteriorment alguns poemes wagnerians—, Josep Maria López-Picó, o Francesc Sitjà i Pineda (juntament amb Gabriel Alomar i Jeroni Zanné) van publicar a «Teatralia» diversos poemes de tall parnassià al·lusius

14. *La propaganda de «Chantecler»*, núm. 59 (19-II-1910), p. 267.

15. *El «Panache» de Rostand*, ps. 270-271.

16. Eugeni D'ORS, *Rostand, Obra catalana completa. Glosari (1906-1910)* (Barcelona Editorial Selecta, 1950), ps. 1.268-1.270.

17. «Lletra desclosa», p. 271.

18. Francesc SITJÀ, «Cavalleria sentimental. Rosemonde Gerard, femme d'Edmond Rostand», núm. 67 (16-IV-1910), p. 383. Francesc Sitjà també va publicar a «Teatralia»:

Francesc SITJÀ, trad. (A.C. SWINBURNE), «La filla del rei», núm. 48 (4-XII-1909), p. 139.

Francesc SITJÀ, trad. («Henry de Regnier»), «Lied», «Epigrama», núm. 63 (19-III-1910), p. 325.

Francesc SITJÀ, «La damnació de Richard Wagner», núm. 64 (26-III-1910), p. 342.

19. Joan-Lluís MARFANY, *El wagnerisme a Catalunya*, «Serra d'Or» (febrer de 1983), p. 14.

a l'obra wagneriana. I encara Enrique Díez-Canedo, un dels «noucentistes» espanyols més admirats a Catalunya en aquell moment, publicava al número següent de «Teatralia» uns «Sonetos wagnerianos».²⁰

Els noucentistes van col·laborar, però, a «Teatralia» amb altres textos no motivats per esdeveniments de la vida teatral barcelonina. Josep Maria López-Picó, d'una banda, hi donava a conèixer alguns poemes que posteriorment incorporaria a les seves obres aleshores en gestació, *Intermezzo galant* («Comiat d'un flirt», «Jo fora'l fill del rei») i *Torment-Froment* («Dona sense amor»), així com un poema inèdit («Madona, es endebades...»), que hem recollit a l'apèndix. Al marge de la publicació d'aquells poemes, cal destacar que «Teatralia» va significar per a López-Picó la principal plataforma per al seu llançament de l'autor, *Intermezzo galant* (1910). Com ja anunciava el número 69 (30-IV-1910):

«Sabíem qu'el subtil poeta Josep Ma López Picó acabava un llibre de poesies que constituïria una novetat en la moderna literatura catalana, y totseguit pensarem donarlo á nostres afavoridors.

»Sense fer esment dels sacrificis que'ns reportaria la publicació sencera del llibre en un sol número, logràrem del poeta amic el permís de publicarlo.»

I, així, amb motiu de l'estrena al Romea, el 13 de maig, de les obres premiades al concurs de «Teatralia», va aparèixer un número extraordinari (núm. 71, 14-V-1910) amb el fullotó adjunt d'*Intermezzo galant*. La portada de la revista oferia una caricatura de López-Picó a càrrec de «Snob».

Pel que fa a Jaume Bofill i Mates, no va participar a «Teatralia» (creiem que el pseudònim «Puck» que apareix a la revista, com hem apuntat més amunt, s'ha d'atribuir a Vicenç Caldés i Arús, que el feia servir en altres publicacions) fins als darrers números de la publicació. Dos dels tres poemes que hi va publicar són inèdits: «Autumnal», que expressava l'estat amorós del poeta per mitjà d'un ampli correlat natural, en termes propers als de la *La Muntanya d'Ametistes*. I «Repressalia», magnífica mostra de la literatura satírica que anticipava un dels registres més característics de l'autor. El tercer poema de Guerau de Liost, «A una casada, bruna» —que va aparèixer al costat d'un del seu cosí, Jaume Bofill i Ferro—, correspon al primer dels dos sonetins que van ser recollits (en apèndix) a les obres completes de l'autor sota el títol «El teu feble cos».²¹ A causa de les diverses variants que hi ha entre els dos textos també l'editem a l'apèndix.

És especialment interessant la col·laboració a «Teatralia» de Josep Carner. Al marge del poema wagnerià a què ja ens hem referit,²² Carner va conrear la prosa literària a la revista, d'acord amb una intensificació del gènere al llarg de 1909. Així, hi va publicar quatre narracions, dues de les quals va recollir posteriorment, amb un nombre considerable de variants.

«La aventura del doctor Nataniel» és fruit d'una reflexió sobre la condició humana i l'estat de civilització de l'home modern i s'ha de llegir, possiblement, en relació amb els fets de «barbàrie» de la Setmana Tràgica, que havien impactat fortament l'autor. Josep Carner havia dedicat d'una manera o altra a la reflexió sobre la Setmana Tràgica tots els seus escrits a «La Veu de Catalunya» des dels esdeveni-

20. Núm. 65 (2-IV-1910), p. 335.

21. GUERAU DE LIOST, *Obra poètica completa* (a cura d'Enric Bou) (Barcelona, Editorial Selecta, 1983), ps. 971-972.

22. «Teatralia» va publicar també el poema de Josep Carner premiat als Jocs Florals de 1910: «La estranya amor», núm. 70 (7-V-1910), ps. 416-417.

ments de juliol fins a aquell moment (18-IX-1909). Així, Carner exposava en aquella narració, per mitjà del diàleg entre el científic i el faune, l'oposició a l'expansió insistentiva, a la «llibertat» animal, a «l'estat primitiu d'independència», i hi feia una apologia de la por: considerava que havia «engendrada la civilització» i que era a la base de tota manifestació de l'esperit i fins i tot que era al servei d'una sublimació artística de la vida.

«La crinera de foc», d'altra banda, feia un tractament irònic-satíric d'alguns dels tòpics de l'estètica finisecular adoptats pel modernisme a Catalunya. Carner construïa rere Maria Antònia, representada per mitjà d'una arquetípic «cabellera roja sensorial», una dona fatal característica de la literatura decadentista. I en Lluïsa reproduïa un altre dels models femenins de la fi de segle, amb origen en el prerrafaelisme anglès: la dona fràgil, angelical, envoltada d'una aura de santedat. També en la figura de Bellhom («estenallat per una gran neurastenia», que havia estat «Rosa-Creu», «prerrafaelista», «anarquista» i «psicòlec») hi havia un marcat to de sàtira antimodernista. El final del text, en clau humorística, presentava la fusió grotesca de la dona fràgil i la dona fatal en aquella Lluïsa que, «un cop besada la creu que penjava en son pit, tenyia sos cabells de roig...».

Són remarcables «Els dos Pepets» i «La confessió d'una dona hermosa» pel fet que prefiguren dues narracions recollides per Josep Carner a *Les planetes del verdum*, amb notables variants que són d'interès per a l'estudi de la prosa de Carner. Pel que fa a «Els dos Pepets», la versió de *Les planetes del verdum* va suprimir les dues darreres parts del text de «Teatralia» i en va oferir, amb molt poques variacions, la primera. El text, d'aquesta manera, reforçava el tractament com a tipus dels dos «pepets», que s'apropaven, en realitat, per la seva innocència i manca de personalitat individual a alguns dels altres nois que Carner també va «salvar» al recull de 1918: els temorecs d'«El mocadoret al coll» o els protagonistes d'«Els dos nois del cerer».

La limitació a la primera part del text evitava, a més, l'actualització temporal i la concreció anecdòtica i accentuava la tendència —força habitual en diversos textos de *Les planetes del verdum*— a defugir la narrativitat i a usar un to divagatiu. La prosa, així, renunciava al motiu final, la frase que frustrava el desig amorós d'en Pepet i el retornava a la seva edat veritable. Pel que fa a la part de text suprimida, cal destacar que l' enamorada d'en Pepet hi era descrita en uns termes força baudelairians, propers als del poema «A une passante», possible substrat, també, de «La dama folrada» de *Les planetes del verdum* o de «Les dames del Passeig de Gràcia» d'*Auques i ventalls*:

«En Pepet quan la veu que s'atança pel passeig, ja obre els badius. Recull tota la ratxada fascinadora y ubriacant, y decanta una mica la testa en un èxtasi de depravat.»

Cal dir que no era gens casual aquella imatge baudelairiana, ja que, a les proses carnerianes de «Teatralia», s'hi detecta un pòsit remarcable d'inspiració en l'obra d'aquell autor. A «La crinera de foc», d'una banda, diversos elements associats a la imatge femenina hi remetien; joies, perfums, flors exòtiques i, sobretot, la cabellera de Maria Antònia (Baudelaire feia servir el substantiu «*crinière*» quan descrivia, magníficament, els cabells a «La chevelure»); o la mateixa «testa d'un ros boreal» de Lluïsa, que semblava tenir un deute a les al·lusions geogràfiques de Baudelaire als cabells (a «La chevelure» o al poema en prosa «Un hémisphère dans une chevelure»). Hem de tenir en compte, a més, la referència literal que s'amagava rere unes paraules sobre en Bellhom:

«Ell, descontent de sempre, un poc “monarca d’un país plujós” com diria el poeta.»

Aquesta citació ens remet a un vers d’un dels poemes titulats «Spleen» (LXVII) de *Les flors del mal* («*Je suis comme le roi d’un pays pluvieux*»).

La inspiració baudelairiana assolí el punt més alt a «La confessió d’una dona hermosa», text que Carner també va reprendre a *Les plantes del verdum* («La confessió d’una beutat»), per bé que amb una notable reelaboració que afectava sobretot —encara que no exclusivament— la part final del text. Carner presentava en la primera versió de la prosa el diàleg entre el poeta i una dona hermosa que es planyia dels efectes perjudicials de la seva possibilitat d’amor. I alhora amb el risc de la degradació espiritual en l’única relació que podia tenir, la dels homes barroers:

«La estupidesa ambient ens fa devenir “satisfetes”, oh paraula abominable! Perdem l’anhel, y consegüentment l’agilitat. Ens expandim, y l’esperit naufraga en l’occeà de nostra venturosa flonjor.»

Fet que situaria la dona als antípodes de l’anhel baudelairià d’enlairament espiritual expressat paradigmàticament a «Elevation» en uns termes semblants:

*«Mon esprit, tu te meus avec agilité,
Et comme un bon nageur qui se pâme dans l’onde
Tu sillonnes gaiement l’immensité profonde...»*

A la fi del text Carner citava dos versos d’un sonet de *Les flors del mal*, «Tristesses de la lune», en què Baudelaire comparava la lluna, somiadora emperesida, amb una beutat planyívola en el seu llanguiment ocios. I el poeta, sotmès a l’encant de la bellesa trista (A «Madrigal triste» Baudelaire afirmava: «*Sois belle! et sois triste! / Les pleurs ajouten un charme au visage...*») recollia la llàgrima vessada i redimia finalment la Bellesa. Al text carnerià llegim:

«—Madona, vostè no ha llegit may el Baudelaire. Tantseval. Jo li diré que voldria fer ab aquesta llàgrima lo de Baudelaire ab aquella que versava la lluna indolent:

»“*Dans le creux de sa main prend cette larme pâle et la met dans son coeur loin des yeux du Soleil.*»

L’autèntic punt de partida de «La confessió d’una beutat» va ser, però, un altre text de *Les flors del mal*, proper temàticament a «Tristesses de la lune». Es tracta del poema «Confession», en què una «*aimable et douce femme*» fa una «*confidence horrible chuchotée / Au confessionnal du coeur*» del poeta. La desesperada confessió té un paral·lelisme evident amb la de la dona hermosa de la prosa de Carner i, a més, inclou el motiu temàtic que devia inspirar el text carnerià:

*«Que rien ici-bas n’est certain,
Et que toujours, avec quelque soin qu’il se farde,
Se trahit l’egoïsme humain;*

*Que c’est un dur métier que d’être belle femme
Et que c’est le travail banal
De la danseuse folle et froide qui se pâme
Dans un sourire machinal;*

*Que bâtir sur les coeurs est une chose sotté;
Que tout craque, amour et beauté,
Jusqu'à ce que l'Oubli les jette dans sa hotte
Pour les rendre à l'Eternité!»*

En la versió de «La confessió d'una dona hermosa» de *Les planetes del verdam* Carner va distanciar el text del punt de partida baudelairià i el va acostar, de manera molt clara, al principal eix temàtic vertebrador del volum de proses de 1918: la reflexió sobre la necessitat d'un equilibri (sobretot) «estètic» (també però en altres nivells: vegeu en «A un conegut», etc.), motivada per la torbadora experiència íntima d'una falta d'harmonia en el món. N'hi ha prou de llegir, en aquest sentit, proses com «L'objecte màgic» o «Les coses lletges» («Es el Mal Gust una cosa que esgarrifa més que no el grinyol de l'esmolet»). O «Demanant un pi», en què el poeta es commou per la bellesa de l'església del Pi, però afirma que manca un element «per al seu estètic repòs»: «un exemplar del generosíssim arbre català». Així, el text, sense perdre un bri del to humorístic, reelaborava la figura de la beutat baudelairiana i construïa un model hiperbòlicament antitètic a tota manifestació del mal gust. Ara bé, Carner —al capdavant partidari del punt mig de les coses— considerava que «potser aquesta bellesa sobrenatural és una transgressió de les lleis de la natura, i per això el seu càstig».

Perquè, en definitiva, la llei suprema per a l'equilibri la dictava la naturalesa: l'aigua podia ser un extraordinari agent regenerador, harmonitzador, a «El xàfec» o a «L'humit carreró». I davant l'«amargor» de veure un home amb el capell de l'any anterior, Carner no s'estava d'afirmar que «la llei de la natura hauria d'ésser llei de la humanitat» («El capell»). En qualsevol cas, la dona que era «massa absolutament, massa palesament, massa indiscutiblement una beutat» servia perfectament a la intenció carneriana d'expressar, en to de denúncia, la seva íntima aflicció estètica. Així, Carner recomanava a la bellesa que, cansada de ser bella, volia deixar de ser-ho:

«Provi d'anar aquest estiu a Caldetes i parli-hi en castellà.»

Perquè, d'altra banda, l'anticastellanisme de *Les planetes del verdam* no és expressat, pràcticament, d'altra manera al recull que per mitjà del mateix sentiment «estètic» de desharmonia flagrant. Així cal entendre el sermó en castellà a la Seu, ofegat per la catalanitat ambiental, i així es comprèn que el sùmmum del mal gust sigui a «L'humit carreró» «un cert tipus de castellana *curssi*». O que Carner afirmi a «Candidatura republicana» que els cartells polítics lerrouxistes en castellà, «sempre han estat una cosa dolorosa (parlo estèticament)».

ENRIC SERRA I CASALS

JOSEP CARNER

La aventura del doctor Nataniel

El doctor Nataniel era un sabi alemany. Vist sense ulleres semblava que tingués vint anys: ab ulleres semblava que'n tingués quaranta. Sos ulls eren blaus, ses galtes rosades, sa testa calva, son caminar malastruc.

Tornava d'una excursió maravellosament fructífera; havia trobat sis Filicínees fossils. La nit s'expessehía, y el doctor Nataniel baixava de la esquerpa serralada per un caminoy perdedor. Avençar el peu era un problema. —Que de què em rellisco —deya l'il·lustre botànic; y afanyós de prevenir qualsevol accident desfermà el paraygues de la motxilla, y caminà a ple-ret; repenjantse en el estre de la pluja. Car el doctor Nataniel, com els soldats xinesos, duya el paraygues en totes ses campanyes.

Gemegaven en el bosc les aucelles nocturnes. Un oratge subtil movía les fulles, y la tenebra donava un prestigi inusitat y sobrenatural a les bandes més plahents y comportívoles. Una penya blanca apareixía una fantasma; la branca torçada pel vent simulava la inmóvil desesperança del penjat. De les fondaries n'emergien candides vapors qui a la llum intermitent de la lluna fenycien dances d'esperits alats.

El doctor Nataniel se tregué de la butxaca un mocador de seda, y el nuà a son coll, per por de l'humitat.

Quan el doctor Nataniel passava per un entreforc amatat de llobreguesa, ohí un renou sospitós de fulles seques.

En aquelles montanyes s'hi han soplujat més d'una vegada, per baumes y coves, lladres y contrabanders. El doctor Nataniel se deturà y escoltà. Desseguida li punyí la orella una cridòria salvatge. El sabi alemany agafà el revólver; y totduna eixí d'entre l'ufana del bosc una altra figura, coronada ab branca de pí, d'esguart diabolic, barbica roja, y una mena de golls sota les barres. Dongué unes quantes gambades prodigioses, y s'atançà al doctor, qui li encarava el revólver. Sonava un tret; però l'inconegut, acalant ab vivesa la testa, deixà passar la bala, y prengué l'arma de son contendent, llençantla ab una gran rialla.

Y certament, no devien pas esser homeyeres les intencions del inconegut, car ell digué al doctor allargantli la mà ab un intent de cortesanía:

—Que sou vos el mestre que recull fossils per la montanya, tot plegat per esciure un llibre de les plantes antigues?

—Ell mateix —feu en Nataniel ab una reverencia. Y totduna, ab el pretext d'encendre una cigarreta, aixecà un misto cap a son interlocutor, per veuren ab més precisió la mena y el posat, y no pogué contenir una exclamació de sorpresa. Havia descobert unes petites banyes sota la corona de fulles de pi. —O jo no sé lo que'm pesco o estic de conversa ab un Faune —digué en alta veu.

—Endevinat, soc un Faune. Si teniu gust de passar, honrareu una estoneta el meu casal. Jo m'estic a la bauma d'un arbre centenari. Allí dintre, asseguts damunt de sengles piles de fullaca, podèm tenirhi un bri de col·loqui.

En Nataniel se fregava els ulls. Pero el Faune hi veu dintre la obscuritat.

—No somieu, no —previnguè el Faune dolçament. —Desde'l moment que'm veyeu, podeu compendre qu'existexo. Les meves paraules son reals. Veniu; y no hi hagi temença en vos, que no s'ha may trobada nació tan amical y generosa com la Faunesca.

—Anèm, anèm —digué en Nataniel qui ab l'estupor romanía sense voluntat.

El Faune conduhí el sabi a son racer primitiu, que era ben a la vora; s'assegueren tots dos, y veyent el Faune que son company no badava boca, li digué amorosament:

—Els homes que passen per aquesta serralada, son gairebé tots impurs y criminals, o almenys d'extraordinaria jussanía. Aixís es que jo n'evito la presencia, car la meva ánima es clara com les aigues, y el meu pensament alegre y volador com el venticell de la matinada.

Peró sabent que per aquí trespava un home sapient, eximi, me vingué fretura de saludarlo y teixirhi conversa. M'apar que l'home modern m'ha de fer l'impressió de singularíssima criatura.

—Podeu guaitarme de cap a peus —digué en Nataniel— mentres jo baixo la mirada púdicament.

—No; no es el vostre cos lo que m'interesa. Prou que us he guaitat quan devallaveu de les cimes esquerpes, y'm poguí convèncer de que corporalment no duheu cap ventatja als Faunes; sou un homenic tot ros, de mirada infantívola; rosat com una dona, ab un caparraç groixut y pelat, y una marxa desmanegada que fà riure. Mes aviat us voldria interrogar sobre vostres eynes y vostre esperit, qu'en això deu raure la superioritat de la vostra niçaga.

—Demaneu tot lo que convingui —digué en Nataniel, vinclantse.

—Veyám, que cosa es aquell instrument que dúyeu fermat a l'espatlla, y repenjantvos en el qual avençaveu després ab més confiança? Es un emblema de realesa com el ceptre, o d'energia com la clava?

—Mon Faune benvolgut, me par que aludiu a mon paraygues. Jo sò eixit de casa ab paraygues perque el cel tenia una tirada a la-mala cara. El paraygues es un estre de gran servey; quan comencen a caure gotes se bada aixís. Els homes l'esmercen per evitar mullenes. Aiximateix se pot aprofitar a guisa de bastó, com jo ho feya per no donar passos en fals.

—Y el drapet amorós ab que us embolcallàveu el coll ¿era un amulet de secretíssimes virtuts, o una cobejada insígnia?

—No altra cosa sino un mocador de seda; nuàntmel al coll, evitava l'influencia de la serena, qu'es funestíssima pels que tenen una mica de poagre.

—Una altra pregunta: Y aquet instrument que etjega pedretes sonores, amb el qual m'amenaçàreu tot gresquejant?

—No, donchs no gresquejava pas. L'instrument s'anomena revólver, y si un hom te punteria se pot alliberar de sis enemics en un dir Jesús.

—Y en un canonet tan esquifit hi caben sis morts?

—S'hi están arrupides, però hi caben. Ara'm sab greu haver aixecat el revólver en contra d'un amic, però el duia per por de lladres (car diu que'n tresquen per aquestes encontrades) y el vaig encarar sense dármen compte.

—Estimat doctor, sou un covard. El móvil de les vostres accions es, invariablement, la por. Per la por us vestiu, us poseu ulleres, duheu el paraygues, us hi arrepenjeu, us emboliqueu la gorja y etjegueu el vostre canonet. La por us encongeix, us captiva, us fa egoista y rufí. Jo menyspreuo la vostra basarda. Jo visc en llibertat, y'm ric de les tempestes, dels abims y les feres.

—Doncs jo, Faune dilectíssim, menyspreuo vostre coratge. El coratge es irreflexiu. La por, en cambi, ha engendrada la civilisació. A la por de les tempestes devèm els ports; a la por dels homes les ciutadelles y les torres coronades de marlets. A la por dels mals esperits la canturia, els jocs, y, generalment, totes les arts. A la por de la miseria els conreus, les industries y la navegació. A la por d'un regrés envers l'estat primitiu d'independencia, devèm els policies y els guardies urbans. Y's pot dir que'l mateix fet de la sociabilitat humana se deu a un temor saludable y aglutinant.

—Doctor, acceptant les vostres paraules, la organizació y educació dels homens, neixen d'un sentiment miserable. Y que les vostres paraules son veres, ho demostra el fet de que l'home, que una época, fa segles, era amament, lliure, coratjós com nosaltres, ara s'es convertit en una bestioleta calva y aba paraygues.

—No hi ha inconvenient en confessarvos que sou un esplendit animal, pero me jugaria qualsevol cosa a que no esteu gaire fort en el rengle de les idees abstractes. El vostre esperit es més inepte, més infortunat que la meva figura. Si may heu assolida la temença, no coneixeu l'economía, la diplomacia, la política, la filosofia y la poesia, per exemple. Esteu condemnat al analfabetisme. Se us amaguen infaliblement les intimitats espirituales de les coses.

—Pero, ¿com pot la temença engendrar maravelles?

—Perque la por té imaginació. Vos mateix ¿existiríeu si la por no tingués una facultat creadora? De vos no n'hi havia coneixença, fins y tant que algún camperol qui anava per un prat ohí un murmuri de aygues o de fulles que semblava una veu. Y ara m'en adono; a mi deu haverme passat lo mateix aquesta nit. La meva imaginació s'esvaheix ara entre aquest repòs, y

sota el meu esforç analític en la discussió. M'apar, francament, qu'es abusar això de que vos vitupereu el vostre pare, car vos sou fill del Pànic y la Nit. He sigut un innoçent al admetre el col·loqui, perquè...

Això feu qu'el doctor Nataniel no pogués, en consciència, redactar una *Comunicació* per qualque famosa Acadèmia d'Arqueologia o de Folk-Lore sobre *La Darreva Aparició Faunesca*. Encara que hi ha qui té per cosa assegurada que el Faune no era més que un contrincat del doctor Nataniel, un *yankee*, el doctor Harris (apassionat per les lectures estimulants, la vida intensa, el pragmatisme y els gramofons) qui s'havia disfressat per jugar una mala passada al cor ingenuu del alemany, nodrit de confitures, de novel·les sentimentals dinamarqueses y d'èxtasis inofensius davant de la natura.

JOSEP CARNER

La confessió d'una dona hermosa

Sí, soc hermosa! —repetí ella guaitant el somiador. —Això es estat un malastre. El temps més feliç de la meua vida fou el de la pubertat incipient, quan jo era horrible, quan jo tenia unes cames llargues y inflexibles com les d'un compàs, quan feya cara de tonta y duya unes trenes de panotxa qu'a mi meteixa me feyen plorar. Aleshores jo era feliç, perquè era obscura. Coneixia les delícies de la intimitat, llegia poesíes, em dedicava a la introspecció en mos lleures d'insollicitada. Com qu'era lletja, totes les dones m'estimaven y'm besaven amb un amor maternal. Hi ha una dolçor en el ser lletja. Es tan bonich no fer may nosa, poder teixir una mansa literatura ab els homens desgraciats que us prenen per confident, arplegar *per inofensiva* tot indolent somriure de les gents felices, guardar floretes seques, tenir canaris, pensar que la vellesa no serà una cosa crudel! Ah, Deu meu, per què per què só esdevinguda hermosa!

—Què, tantes catàstrofes ne son pervingudes d'això?

—No pot imaginarho! A mida qu'em vaig anar convertint en una deessa, les monges del pensonat s'escandalitzaren, la meua mare no pogué vestir-se més de colors clars, les meves germanes grans, abans tingudes per boniques, no dançaren en lloc més; el meu professor de piano se suicidà; calgué enviar sis cosinets a Alemanya, als Estats Units; les meves amigues s'hagueren de casar totes ab homes que m'havien festejat, y per més que elles deyen que jo tenia mal gust y que era mal educada, totes hagueren d'imitarme per agradar al marit; el papà se vegé forçat a comprar un revólver per acompanyarme, y començà un gran desori social, de estudiants que foren suspesos, de seminaristes que's feren soldats, d'oficials que's feren catalanistes, y de salta-taulells que's convertiren en poetes.

Y fúy obligada a un esclavatge crudel, y haguí de anar a esglésies ahont no's pot pregar y a concerts ahont no se sent la música; y una corrúa inmensa voltantme, ocupantse de mí, m'impedí tota benhaurada solitud espiritual.

Sí, sí, cregui, l'hermosura significa la perdua de tota intimitat, de tota vida púdica del esperit. Tothom m'està guaytant a totes hores; soc un espectacle. Ho soc tan per la doble fila d'èlegants que m'esperen al eixir d'un teatre, com per la gent humil y brutal qu'empeny un carret o dù un taulò sobre les espatlles, en la confusió pintoresca dels carrerons.

Aquesta infinitat d'ulls que m'oviren, me fa posar inconscientment una mirada falsa, me dona un somriure artificial, me inmovilisa en una actitud que sembla d'orgull y per mí constitueix una tortura. Sí sabia el sens fi de vegades que diàriament acompleteixo aquets actes, que son instintius en la dona quan es mirada: exagerar una mica l'animació de la veu, amorosirme els llabis ab una punteta de llengua, y girar les nines fosforescents. Y moltes vegades no veig tan solament de quí sò mirada; de vegades me deuen guaytar desde la penombra d'un balcò, o d'un cotxe que passa, y jo *m'en adono, ho sè*. Es mes; jo no conec gayre els misteris de la *psikè*, però sospito que quan algú està molt enamorat d'una dona hermosa, a força de pensar en ella, en el seu encant y en sos miracles, si fixa la seua obsessió en quelcòm d'ella, pot arribar a animarho per una estona; y aixís he sofert angoixes horribles creyent sentir en mos

guants una carícia a lo llarc del braç, en ma cintura una certa opressió amorosa, en mon collarret una xardor de pecat —pensantme descobrir mirades en els estres familiars de la meva *toilette* damunt dels quals se decanta, entre'obert y odorant, el meu sí, quan me guayto en el mirall.

—Però tanmateix les seves victòries amoroses han de serli plahents.

—Oh, no! may no s'enamora de mi la gent que jo voldria. Els que festejen ab mi son els ignorats, els banals. Per festejar ab una dona hermosa cal una certa grolleria. L'home delicat ens admira a cinch metres de distancia, corprès d'una emoció religiosa; per ell som figures de museu o visions de poema, li recordem l'Edat Mitja o el Renaixement, un vers del Dant, un motiu de Wagner. En cambi l'home barroer, qui s'atança cobejós, trepitja embadalit el nostre rósseh, flayra el nostre perfum ab una estúpida gaubança, y s'humiteja els llavis de golafre-ria; ens té per una cosa ben real y viventa, li fem l'efecte d'un gall dindi o d'un faysà. Els compliments del home barroer son monocroms; tots ells no tenen més qu'un significat; el de que l'encantem per lo menjívoles.

Y son verament esglayadors els efectes que produeixen en la dona hermosa les paraules dels homes barroers. Sobretot en el cos.

—¿Com? No arribo a entendre...

—Sí; ens augmenten el teixit adipós. La estúpida ambient ens fa devenir «satisfetes», oh paraula abominable! Perdèm l'anhel, y consegüentment l'agilitat. Ens expandim, y l'esperit naufraga en l'oceà de nostra venturosa flonjor.

—Oh! pero vostè s'alliberarà d'aquesta fi malastruga!

—No; jo conech que'm só començada a viciar. Jo'm guaytava a mi mateixa en un retrat, no fà gayres dies, y pensava: Encara hi ha en tos ulls una mica de inquietut, de misteri... la teva bellesa encare es espiritual. ¿Que serà de tu? ¿Voldries esser copçada per un Amor apassionat? Ah, però l'encontre de l'Amor y la Bellesa acaba tràgicament, car s'arriba aleshores á una intensitat divinal tan suprema, qu'ella fa esclatar l'embolcalla ruhina del esser humá. Y tu no't sents ab prou ardidesa per arribar al heroisme. Adonis qu'era bell y estimava, no solament fou occit per una sageta, sino que després ha sigut repetidament estatuat, y sempre en una posa de torsió violenta; no's podrà asseure mentres mon serà mon. Jo sento una dolcíssima pesera. Lo millor serà casarme ab un home completament vulgar...

Ella deya aquestes paraules com a decidida; però tantmateix, haventla guaitada l'artista ab un esguart de melangia, ella abaixà el cap y versà una llàgrima.

Ell aleshores, sentintla redimida, per aquella gota tremolosa, de totes les futures claudicacions, digué prosternantse:

—Madona, vostè no ha llegit may el Baudelaire. Tantseval. Jo li diré que voldria fer ab aquesta llàgrima lo de Baudelaire ab aquella dona que versava la lluna indolent:

«*Dans le creux de sa main prend cette larme pâle et la met dans son coeur loin des yeux du Soleil*».

JOSEP CARNER

La crinera de foc

Vivien en una caseta, aleshores solitaria, perduda en qualche banda de la Ciutat nova.

Totes dugues germanes eren d'una mateixa alçada, y adhuc s'assemblaven en les lineacions de la faç; però la excelsa Maria Antonia tenia una cabellera roja sensacional, els ulls imperatius, el sí reposant en la convicció de la seua plasticitat superba, els braços plens de la forta elegancia d'un habitual domini; y en cambi la pobre Lluisa, temorega, dolça, humil, encorbava una mica sa testa d'un ros boreal, se esvahia en les penombres, atenía a les tasques de la casa sollicitament y de puntetes, era una mena d'esquerraç inmaterial.

Les vides llurs, com les figures, divergíen. Lluisa tenia parlotetjos amorosos ab els aucells y ab els infants, anava a missa de bon matí, afalagava les velles porcel·lanes, elaborava confitures, brodava en el jardí sota d'una acacia, passava per tota la casa en acabat de les ser-

ventes y donava una darrera gracia a les cortines, una darrera fulgurança als metalls, unes equidistancies determinades als bibelots. A la nit, sentint el benestar qui cantava sense paraules en tota la casa, seya una estona y llegia noveles de l'any 50: de pirates americans, cavallers de Lluís XIV y adúlteres estranyes de París; y totes aquelles imatges d'un mon virolat y falsament sublim la deixaven en la creença de que ella era una cosa tan petita, y de que la seua germana era digne realment d'alternar ab aquelles humanitats qui brostavien inconcebibles aventures, miraculosos esplendors. María Antonia, mentrestant, se feya subtil en arqueologia y heràldica, montava a cavall, cantava ab una veu de contralt imperativa però mòrbida, dibuixava y acoloria projectes de joyes, feya ramells portentosos de flors exòtiques o de flors a destemps, s'interessava per la teosofia, llegia els comentaris de Juli César, llegia'l Stendhal, els poetes indiàns y perses traduïts al alemany, y els poetes pessimistes del Occident.

Èren órfenes de pare y mare; llur pare havia sigut un coronel qui, sabi en l'art estratègica y en parles estranyes, sovint rebia comissions del Govern que li feren menar una vida cosmopolita. Llur mare havia sigut una tendra dòna, qui degué morir —elles eren infants aleshores— esvahintse poc a poc, com de segur finaren les dónes tendres qui somriuen en els quadres de les sales buydes, en els quadres dels museus, de les golfes y dels encants...

La vida de les dugues germanes, l'una al costat de l'altra y sense penetrarse may, lliscaven gairebé inconegudes de tot Barcelona; María Antonia amava la vida esquerra, en defecte de la sobirania; Lluisa's difumava en l'humilitat de les feines quotidianes y les gents insignificants.

Un día en Bellhom conegué Maria Antonia. Fill d'un opulent industrial (mes personalment desinteressat de tota empresa positiva, estanellat per una gran neurastenia), en Bellhom havia sigut Rosa-Creu, prerrafaelista, anarquista, psicòlec... ja París naturalment!... mentres son pare a Catalunya feya treballar als obrers tretze hores diaries, prostituía les obreres y donava actes al partit conservador.

En Bellhom adorà tot seguit María Antonia. Ne cantava sobre tot la cabellera inusitada —la *crinera de foc*, com ell deya— ne cantava l'esguart impassible y contorbador, els llavis encesos y una mica tremolosos com els rubins d'una magrana. Al cap d'un mes festejaven, y Barcelona assistí desconcertada a un «cas de passió», quelcom d'una raresa infinitament major qu'una cursa de caballs. Sobtadament, se casaren. El viatge de noces fou delirant. Ell, el descontent de sempre, un poc «monarca d'un país plujós» com diria el poeta, se sentia magnificat pel bès olímpic d'aquella dòna. Cobria de joyes el cos de la seua muller, la feya comparèixer, segur de sa victoria, a les festes maravoloses, se li decantava amb una fidelitat supersticiosa. Cobejava les estrelles del cel més invisibles, els tresors de la terra més amagats al ull del saurí, per donar-los en pac d'una besada a la deessa qui se l'enduya vers la maror desfeta y gloriosa de les passionalitats. Se contaven episodis fantàstics de llur follia de novells amants, insensata, il·limitada, sacrílega.

La dolça germana de Maria Antonia s'escriuixia. Ella, qui a la vora de la estranya beutat, amagava espahordida la seva mica de boniquesa, ella qui havia venerat la seua germana —però ab una ingènia quanimitat—, are s'enguniava y temia una gran dissort. Sa germana temptava Deu. Desde la caseta barcelonina, sovint Lluisa, en haver resseguides les noves de la seua germana, acabava per agenollarse; un espantós averany li estrenyia la gorja. Braços en creu, demanava al Senyor Omnipotent que no tingués un retret a María Antonia la insolencia de la seua joya, y aiximateix que li perdonés an ella mateixa alguna veleïtat d'alegría per la victoria d'una germana tan nascuda per rebre l'homenatge y la gaubança.

Mes el temps, la dissort —un moment enlluernats per la Bellesa—, totduna's conjuren contra d'ella y la volen retre. L'embriaguesa del triomf que gaudeix el benaurat, els dona segurança de ferir totduna y mortalment. María Antonia finà de sobte en tot l'esclat de son imperi. Caigué son còs en desferra; esdevingué impuresa, deformitat... dispersió!

En Bellhom se tornà com foll. Al cap d'una setmana, represa la coneixença, volia suïcidarse. Caigué més tart en una mena d'imbècil depressió, y, obehint sos criats s'entornà a Barcelona. Passava llargues diades taciturnes a les plantes d'un gran quadre, d'un retrat de Maria Antonia, davant del qual posava cada día oferiments de flors.

Aleshores li calgué sofrir la invasió dels amics, dels parents, de tot Barcelona, qui li volia dur concells, lenitius... El seu dolor era tan gran que hauria sigut impietat abandonar-lo! Se posà de moda anar a veure el gran quadre. Hi anaven fins donzelles ab llurs institutris; y

alguna, enganyada potser per un mot d'ironia sagnant, s'havia enhardit a collir, mitj d'amagat, una de les flors per rumbejar-la en el pit...

En Bellhom tingué una idea ferotge. Un dia que la Lluïsa l'era anat a veure, y que la dolça dòna el guaitava ab un piadós acorament, ell li digué:

—La morta es en mí, vivent, eterna! Vols ésser la meua muller als ulls de tothom? Tu'm conqueriries el dret de solitut... No gaudiries dels besos que jo no puc donar sino a un fantasma; no fores a ma vora sino per remoure les cendres de ma devastació, per fer-la més crudel y pahorosa...

Ella, esblaymada, clogué els ulls... La seua petitesa semblà, un moment, que's transfigurava al respondre de sí.

Se feren les noces, gairebé clandestines.

Y al meteix día de noces, al ferse fosc, essent tots dos devant del quadre hont se dreçava la morta, ell manà roncament, entre les llàgrimes:

—Vuy que't tenyeixis els cabells de roig... ¿ho sents?

Y, essent passant mesos y mesos, adhuc mort en Bellhom, encare la Lluïsa, plena d'unió, amb una cura fervorosa, un cop besada la creu que penjava en son pit, tonyia sos cabells de roig, en memoria de la germana que no havia compresa, y del espòs inconegut.

JOSEP CARNER

Els dos Pepets

En Pepet y la Pepeta son l'alegria d'aquets díes de Juny. Ell te setze anys, ella en te quinze; van plegats d'una manera extraordinaria, passen per tot arreu llurs adolescències escotoides. Tots dos son rojets, y's drecen petulants d'ençà de la novíssima autonomia de la llur mancomunitat; ell es alt y prim, y du uns pantalons sempre curts perque està a la creixença; ella es baixeta y una mica rodona, y guayta envejosa les filles de impúdiques families que gasten mitges calades.

S'estimen jes clar que s'estimen! pero millor estaria dir que's confonen. Ella li fa la clenxa a n'ell; ell li posa el vel an ella. En Pepet conta a la seua germana cosotes del Paralelo; la Pepeta conta a son germà quins perfums agraden més a les seues amigues, com les noyes desprecien la timidesa, y l'horrible angunia d'una noya mentres te els braços prims. Ella li compra a n'ell les corbates, y ell compra a n'ella cada any una cadeneta. Devegades segueixen tots dos una noya; devegades se deixen seguir per un noy.

En Pepet y la Pepeta son l'alegria d'aquets díes de Juny. Abunden pels carrers les taques juvenívoles; mes en Pepet y la Pepeta son lo més infantívol de la joventut; semblen, frescos y xirois, una arrecada de cireretes.

Ell te una veu prima y timorata; ella te una veu groixuda y alegre. Devegades se barallen una mica; ell ab paraules polides, ella díu senzillament: —*M'empipes!*— Però adhuc quan se barallen están contents d'anar plegats; ella imita els aires de les casades de poc; ell somriu de que'l vegin anar amb una dona.

Encara no han anat tots dos sols al teatre de nit. Aquet es, ara per ara, el llur *desideratum*. Però dematins y tardes fan una pila de coses greus: van a fer compres, van a veure cosinets y cosinetes, prenen gelats... y sobretot, lo més important, lloguen un *pessetero*.

La mamà els dona, tres díes a la setmana, dugues pessetes. Ells s'en van a la parada de la Granvia, que es la més aprop de casa llur, després a la del carrer de Fontanella, després a la Plaça de Santa Agna. Ell fa preu perque en acabat l'auriga no li vagi ab pretensions desenfernades. Adopta l'esguart més decidit que pot; quan l'auriga contesta, ell fa un somriure glacial que vol dir: —Vetaquí un home que no's deixa enganyar, perque te mon. —Mes la seva pregunta marcial y el seu somriure superior, no's deuen sino a que no més pot gastar pel cotxe dugues pessetes. Males llengües diuen qu'en Pepet y la Pepeta tenen un estre de terriça ben conegut, que es la seva deù de prosperitat, y que ells anomenen, simplement, la *guardiola pel cotxe*.

Quan els aurigues mostren una copdicia que no podria aterrarla ni un home de mon, aleshores en Pepet queda laç y malinconic per tota la tarda. Aleshores la Pepeta agafa els regnes del poder, y se l'enmena vers algún cinematógraf; ella avença cap a la dama taquillera —grosa y tenyida, ab els dits carregats de bagues *Plimsaul*— y pren les entrades, y entra primer que en Pepet y copça les millors butaques. En Pepet cau esmaperdut a la butaca, y la Pepeta, somrient, li compra carmel·los.

*

En Pepet s'es enamorat. No hi ha al món una cosa tan terrible com un primer amor. En Pepet ha adoptat ayres ombrívols, s'ha tornat silenciós, esquerp, no sossega ni dorm. La Pepeta, esporugida, també calla. Ab un pudor instintiu, deixa de banda l'esbrinament de la catàstrofe.

En Pepet s'es enamorat d'una viuda de trenta cinc anys. Aquesta viuda, es alta, rossa, d'un bust opulent. En Pepet somriu amargament quan pensa en sos amics Joanet y Pauet qui fan l'ull tendre a col·legiales de Loreto. Ell, te una passió per una dona. La estimada d'en Pepet vesteix unes tales misterioses, bronzos obscurs, morats tempestuosos. Com gairebé totes les dones corpulentes, es romàntica. Se pinta y te un gosset. Ama el perfum violent. En Pepet quan la veu que s'atança pel passeig, ja obre els badius. Recull tota la ratxada fascinadora y ubriacant, y decanta una mica la testa en un èxtasi de depravat.

Al capdevall, la Pepeta se'n adona. Se n'adona y sospira. Neix en el seu cor una secreta admiració pel seu germà. D'ençà d'aleshores el tracta ab una delicada amorositat; ja no es aquella estira-cordetes de veu una mica enrogallada; sembla una mare piadosa que embolcalli en Pepet ab el vel benigníssim de les callades misericordies.

*

Una vegada, en Pepet y la Pepeta son a casa d'uns cosins, y fan visita, ab aquella mica de solemnitat que dona el dolor.

De sobte, anuncien una visita. ¡La famosa viuda, la estimada den Pepet! En Pepet s'inmuta, la Pepeta igual. Ab prou feynes en Pepet pot fer una reverencia quan li presenten la dama, la qual s'asseu precisament al seu davant, ventallantse ab fruició el bust que panteja.

¡Divina emoció! La dama guaita assiduament en Pepet. Això dura tant, que en Pepet ja sent reneixer en son pit un cert aplom.

—Deu meu, si s'haurà adonat de que visc per ella! —En això la dama, cada vegada més ardida, comença a demanar el nom, la filiació, les particularitats d'en Pepet. En Pepet es una rosella viva; no sab que li passa; veu llumenetes.

Tot d'una, la dama fa un sanglot y diu:

—¡Pensar que si el meu Pepet, que va morir de la verola, no se m'hagués mort, ara tindria la seva edat! —Y alçantse del sofà, s'acost an en Pepet y li omple la cara de besades.— Encare'm recordo, com si fos are, que el día que va caure malalt li havíem posat els primers pantalonets!

En Pepet caigué desmayat.

JOSEP CARNER

Parsifal

Anava Parsifal per un camí de flors,
y dansaven prop seu les donzelles —els cors
palpitants; y els cabells volant sobre les roses—
y Parsifal, com un infant veyia les coses
rientes, y ell també reya picans de mans.
al contemplar aquells encisos sobirans,
rosats y clars. Soltadament desde'l pregón
una gota de sanc li caigué sobre 'l front.

Y vegé entre'l boyram, la nit y la ventada
una llansa sagnant en un Cor enfonzada
—un Cor morent com un coltorsat gessamí.
Y rodava la sanc tornada en Pa y en Vi.

Saltaven els penyals, els núvols s'enrogien,
la lluna era sagnant y les tombes s'obrien
y planava per tot el món y l'infinit
com un sanglotament y un colpejar de pit.

Y les fades del món com boyres s'esvaniren,
y allà en la immensitat, com estels resplandiren
les tres Maríes qui ploraven de tristor;
l'Amor etern plorant pel fonedís amor!

y el dols, clar, joguinós, somrient Parsifal,
belat com un cabrit, saltà ben lluny del Mal.

JOSEP CARNER

JOSEP MARIA LÓPEZ-PICÓ

Madona, es endebades...

Madona, es endebades que avuy vingueu a mí,
car no sé res d'amors y tot afollament
he donat al oblit... Ara, mon pensament
es lliure de desitjos... Jo veig, brau, el matí,
com un deu jovença cavalcar en el vent
y desfer en els aires les roses que teixí
d'or de sol dea Aurora en garlandes sens fi
perque ell fes demunt d'elles son pas triomfalment
...De les roses desfetes, els pétals han tombat,
y el mon en l'alegría de l'or en festa llû...
El día s'es desclós en esplendor mirífic;
de tant mirarlo fit, mon esguart es cançat...
ulls clucs, molt vagament, remembro Saint Paul Roux
poeta al qual les gents, nomenen el magnífic.

J.M. LÓPEZ-PICÓ

Després del encisament de Brunilda

A Emili Vallès

Fill, que may ha plorat ni sab que cosa sigui
plorar, sent en els ulls un gran encegament
—Com si boires humides omplissin lentament,
el fons de ses pupiles— Perquè'l dolor no lligui

a sa vida'l malastre de la filla encisada
y no sorprengui'l dia febleses paternals
s'allunya Wotan... Queden les flames immortals
vetllant l'encisament de Brunilda encisada.

De Brunilda qui, en somnis, sent demunt de sa testa
com l'afalac d'un'ala, quan l'afalaga'l vent;
o com la llarga pau d'una llarga besada

quan hi deixa la nit reposar l'estellada,
y en el cor de la nit una veu dolçament
canta un nom... Nom qui du les dolçors d'una festa.

J.M. LÓPEZ-PICÓ

Salomé

A Marguerida Xirgu

La tarda sembla encesa de la rojor d'un crim;
les hores, com batacants eixides del abim,
demunt del mon galopen y dancen follament.
La terra es tota lassa d'un llarc extremiment.

Les coses se contrauen en contorsions d'esglay;
un riu d'or fos, diries, que corre per l'espai...
Sinistrement el sol en l'horitzó fulgura
com una gran faç tràgica tota sagnanta y dura.

Inmòvil, Salomé, en l'atri del palau
l'esguarda y sent en ella un fort desitj qui esclata.
Son cos se n'es omplert y satisferlo vol;

perxò ab veu d'ubriaga, demana al seu esclau
que aixis com digué un jorn en la regia safata
la testa del Baptista, li dugui avuy el Sol.

J.M. LÓPEZ-PICÓ

GUERAU DE LIOST

Autumnal

L'amor que us tinc es ara com un jardí vetust.
Sota una gran catifa de molsa l'aigua mor.
Les fulles son com unes ales clapades d'or.
Un pedestal encara mostra un fragment de bust.

El cel, morat y d'ocre, com mortuori fris,
corona les montanyes cendroses de ponent.
Psalmegen les reinetes alternativament.
Un escardot separa les lloses d'un pedrís.

La sorra dels camins torna a ser llisa y neta,
y entre dos murs de boix avensa com un rec.
Apunten uns xiprers y d'una glorieta

la cúpula. Ressona a voltes un gemec
de font sota un desmai. Y jo, poquet a poc,
ab la mangala passo com un senyor barroco.

GUERAU DE LIOST

Repressalia

¡Oh fabricant analfabet de la Sagrera,
qui per muller triares una ex-cansaladera,
qui tens una escopeta y tens un colomar!

¡Oh tu qui'l barri delmes, obès y curt de vista,
qui ab la miseria mercadeges, prestamista
dels homens, de tes noies de fàbrica, soldà!

¡Oh tu'l cacic hipòcrita, qui tens una pubilla
qui es presidenta d'una mesa petitoria,
qui sab d'*Economía Domèstica* y d'*Historia*
Universal, y porta cenyida la cotilla!

¡Oh tu qui no compres —perquè val tres pessetes—
un exemplar de *La Montanya d'Amethyestes!*
mai més consumiré d'aquests sifons qu'espletes
a base de prospectes y de magatzemistes.

GUERAU DE LIOST

A una casada, bruna

Alena en ton cos
de branca florida
l'interna embranzida
qui vessa repòs.

Y té l'esquisida
fragancia d'un tros
de rústica eixida
curulla de flors.

Oh calma de feixa!
De sobte l'esqueixa
un gest violent...

Y'l cos esllanguit
tremola del vent
del teu esperit.

GUERAU DE LIOST